

N.F.S. Grundtvig “Den Copernikanske Astronomi som den fjerde Troes-Artikel”

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.12, april 2018

Denne pdf er en læseversion af værket uden kommentarer. Værket findes digitalt med punktkommentarer, indledning, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

Tilføjet tekstredigering i version 1.16, november 2020

Tekstkilder

A *Førstetrykket*, 1837 (SJ: 574)

Teksten er etableret af Holger Berg

Punktkommentarer og indledning er skrevet af Holger Berg, redigeret af Klaus Nielsen og Vibeke A. Pedersen

Tekstredigering er skrevet af Holger Berg, redigeret af Kirsten Vad og Krista Stinne Greve Rasmussen

Tilsyn ved punktkommentarer og indledning dr.phil. Ole Vind

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2026

[A:33]

Den Copernikanske Astronomi som den fjerde Troes-Artikel.

Det klinger jo vist nok latterligt, i vore oplyste Dage, at sammenblande *Astronomi* og *Theologi*, men da Man i *Frankrig* ikke blot har forklaret alle de gamle Mythologier af Astronomien i sin Barndom, men har ogsaa af Astronomien i sin Guddommelighed snart villet afbevise Guds Tilværelse og snart give hele *Christenheden* en splinterny *Troes-Regel*, hvorefter Den, under Bands-Straf, skulde fortolke sin *Hellige Skrift*, læmpe og rette alle sine øvrige Troes-Artikler; see, nu er Man dog nødt til enten at betragte den herskende Astronomi som en Saligheds-Sag, eller djærvt afvise Dens Fordring paa at være det. Det *Sidste* har jeg nu for længe siden valgt og maa nødvendig raade alle mine Jævn-Christne, vist nok ikke, fordi jeg har nogen klar Indsigt i Grund-Forholdet mellem den Christne Tro og den Copernicanske

Astronomi, men fordi den Christne Kirkes uforanderlige *Troes-Regel* udelukker *enhver Anden*, end sige da En, om hvilken det er klart, at den vilde føre til en heel Omvæltning af vor gamle *Bibelske Tanke-Gang*, der baade stemmer saa prægtig overeens med vor gamle *Troes-Regel* og har saamange talende *Beviser* for sig, at den maatte *soleklart* afbevises, dersom vi skulde give Slip paa den. At nu Somme af Astronomerne og andre Natur-Forskere paastaae, der kan **[A:34]** ikke gives mere *soleklare* *Beviser*, end dem, de har for den Copernicanske Astronomies fuldkomne Rigtighed, saa, naturvidenskabelig talt, maae vi være store Kiød-Hoveder, naar vi ikke føle deres almægtige Styrke, see, det maae de, paa eget Ansvar, have Lov til, og da de fleste Christne ikke gjøre mindste Fordring paa *videnskabelig Dannelse*, og Ingen af os anseer *den* for en Saligheds-Sag, maa det, *kirkelig* betragtet, være os aldeles ligegyldigt. Derimod maae de Copernikanske Videnskabs-Mænd naturligviis ogsaa finde sig i, at Somme af de Christnes Skrift-Kloge, paa eget Ansvar, forsikre, de har saa *soleklare* *Beviser* paa *Ufeilbarheden* af den *Bibelske Tanke-Gang* og *Tale-Brug*, at det umuelig kan hænge rigtig sammen med *Beviserne* for *Solens Stædighed* og *Jordens Løbskhed*, uden at denne videnskabelige Uenighed bør have mindste Indflydelse enten paa vort *kirkelige* eller *borgerlige* Forhold til hverandre, der endog kan være meget kiærligt, fordi vi gjensidig tiltroe hinanden lidt Svaghed i Hjernen og deraf flydende Forvirring i *Tanke-Gangen* om det Høie og Dybe.

Først da, naar enten de *Skrift-Kloge* forlange af Astronomer og andre Natur-Forskere, at de skal *troe* paa de *Christnes Hellige Skrift* og paa en *vis* Skrift-Fortolkning, og *derefter* rette eller forandre deres videnskabelige Overbeviisning, eller naar Astronomer og andre Natur-Forskere forlange af **[A:35]** os, at vi skal *troe* paa deres *Mester-Værker* og *Forklaringer* og *derefter* rette eller forandre vor *Tanke-Gang* og *Skrift-Fortolkning*; da først spiller Man aldeles uforsvarlig Striden over fra *Skolen* i *Kirken*, hvorved den lettelig udarter ei blot til en forargelig Kiv, men selv til *Borgerlig Splid* og *Tvedragt*.

Ligesom vi nu maae bekjende, at de *Skrift-Kloge* i dette Stykke har samlet gloende Kul paa deres eget Hoved, saaledes kan det heller ikke nægtes, at *Natur-Forskerne* gennem det *Attende* Aarhundrede foer ubarmhjertig afsted med de *Skrift-Kloge*, der ikke vilde bøie Knæ for *Copernikus*, *Kepler* og *Newton*, og endnu i det *Nittende* har Man korset sig over *min Vantro*; men videnskabelige Folk begynde dog aabenbar nu langt bedre at forstaae, det er "*fælles Bedste*," at Enhver har Lov til at *troe* hvad han *vil* og *begribe* hvad han *kan*, saa Andre maae ligesaalidt forlange, at vi skal rette *vor Tro* efter deres *Begreber*, som vi maae forlange, at *Andre* skal rette deres *Begreber* efter *vor Tro*.

Under disse Omstændigheder er det ordenlig pudsigt, naar en *Skrift-Klog*, der *bekiender* sig til den *Christne Tro*, fortæller sine *Troes-Forvandte*, at han, *uden* at have *overbeviist* sig om den

Copernikanske Astronomies Rigtighed, hvis Strid med Adskilligt i Skriften han klart indseer, dog har besluttet at rette sin Betragtning og Fortolkning af Skriften efter bemeldte Astronomi og raader os Alle til det Samme. Dertil mener han vel nu, det er tilstrækkelig Grund, at han ikke finder nogen Strid mellem de Christnes Troes-Regel og Astronomien, men deraf følger dog i det Høieste kun, at han, uden at udelukke sig af Menigheden, kan have Copernikanske Begreber om Solen og Jorden, hvad nu vel Ingen tvivler om, og ingelunde |A:36| at Man, Daabs-Pagten uskadt, kan hylde en anden Troes-Regel, der medfører en ny Betragtning og Fortolkning af Skriften.

Det er nemlig her slet ikke Spørgsmaalet, hvor stor eller lille den Forandring er, som den *Astronomiske Troes-Regel* frembringer i vor christelige Tanke-Gang og Skrift-Fortolkning, men det gjælder om *Grund-Sætningen*, som i den Christne Kirke er aldeles utaaelig, baade for sin egen og for de nødvendige Følgers Skyld. Havde nemlig den ene Christelige Skrift-Kloge Lov til at sige: jeg troer paa den *Copernikanske Astronomi* og retter derefter, uden videre Beviis, min Betragtning af Skriften og hele min Theologi, da havde den Anden ogsaa Lov til at sige: jeg troer paa *Paven i Rom* og retter derefter min Betragtning af Skriften og hele min theologiske Tanke-Gang; men det maa Ingen af dem sige, fordi de ikke selv kan nægte, det var meget mueligt, der engang kunde opdages Noget i den Copernikanske Astronomi eller oprinde Noget i Pavens Hjerne, som streed mod den *Christne Tro*, der dog i Kirken altid maa være ligesaa uimodsigelig som uforanderlig.

Slutningen bliver da, at en *Christen*, der unægtelig er forpligtet til, i Overeensstemmelse med sin *velbekiendte Tro*, til enhver Tid at følge sin *bedste Overbeviisning*, maa ikke binde denne til nogensomhelst *anden Tro*, der muelig kan bringe den i Strid med *Christen Tro*, og lægger altid et fremmed Baand paa *Christelig Oplysning*, hvad fremfor Alt er Tilfældet med Tro paa andre Folks *Begreber*, som er den egentlige *Kulsvier-Tro*.

Men udelukker nu den *Christne Tro* hos sine *frivillige Bekjendere* al saadan fremmed Tro som en *Overtro*, da er Troen paa den *Copernikanske Astronomi* af det Slags, der allermindst lader sig forlige |A:37| end sige forene med den *Christne Tro*, thi den er i det Hele *ubestemt* og i det *Enkelte* en gruelig *Overtro*, der undergraver al muelig *Vished*.

Det Første er paa Timen indlysende, thi naar vi bekjende *Tro* paa den *Copernikanske Astronomi*, da forstaaes derved ikke blot enkelte klart udtrykte Sætninger, om hvis Forhold til den *Christne Tro* vi dog maaskee kunde overbevise os, men en *heel Tanke-Gang* om Forholdet saavel mellem Himmel-Legemerne indbyrdes som mellem *Himmel* og *Jord*, som den deels har gestaltet sig hos *Copernikus*, *Kepler* og *Newton*, deels kan eller maa gestalte sig hos deres ægte Tilhængere. Hvorvidt nu den herskende *Astronomi* i sin øiebliklige Gestalt lader sig forlige enten med *Christi Nedfart* til

Helvede eller med Hans *Himmelfart* og Hans *Gjenkomst*, veed jeg vel ikke saa lige, men at den for ikke længe siden stod fiendtlig mod alt Saadant, er vitterligt nok, og Man maatte kjende den tilbunds for at kunne afgjøre, i hvilken Skikkelse den er *ægte* og enig med sig selv, saa *troe paa* den kan Man umuelig, naar Man troer, hvad vi alle ved Daaben bekjende.

Det Andet, at *Troen paa* den Copernikanske Astronomi i det Enkelte baade hos Christne og Uchristne er en gruelig *Overtro*, der undergraver al *Vished*, vil derimod vel synes Mange ei blot en dristig men *dumdristig* Paastand, men den lader sig ikke desmindre soleklart bevise.

Den klarest udtrykte Sætning i den Copernikanske Astronomi, og tillige den, Man endnu almindelig kræver *troet* uden *alt Beviis* baade af Læg og Lærd, Store og Smaa, er, som bekjendt, den, at *Solen hverken* i *Døgnets* eller *Aarets Løb* bevæger sig omkring *Jorden*, men *Jorden* omkring *Solen*, og den *blinde Tro* herpaa er det, jeg er **A:38**klærer for en gruelig *Overtro*, der undergraver al *Vished*.

Da nemlig en betænksom Mand maa *næsten* være ligesaa forsigtig med hvad han bestemt *nægter* som med hvad han *bekjender*, saa har jeg heller aldrig nægtet og vil betænke mig vel, før jeg nogensinde *nægter Mueligheden* af at Solen, trods det modsatte Skin, kan staa stille, og at de udlærte Stjerne-Kigere kan forklare sig denne *Øine-Forblindelse* saa tilfredstillende, at *den Tro* paa deres *egne Øine*, de, saalidt som vi, til *Vished* kan undvære, ei i mindste Maade rokkes; men derimod paastaaer jeg, at Ingen kan *troe* Astronomerne *bedre* end sine *egne Øine*, uden derved for sig at undergrave al *Vished*, og skal vi nu paa een Gang *troe*, at i Henseende til *Maanen* har det *samme Syn* sin Rigtighed, som i Henseende til *Solen* aldeles slaaer os feil, da er det unægtelig en saadan *Kulsvier-Tro*, som ikke noget *Øieblik* kan have *levende* Indflydelse paa vor Tanke-Gang, uden at nedbryde al vor Tro paa *Øiets Tilforladelighed* og dermed naturligviis baade al Tillid til *Stjerne-Kigernes Observationer* og til de *synlige* Begivenheder i Himmel-Rummet, Man deraf vil forklare. Astronomerne skulde desaarsag for deres egen Skyld, netop i samme Grad, som de finde sig overbeviiste om de Copernikanske Sætningers Rigtighed, *frabede sig* al saadan *Kulsvier-Tro*, og enten søge at gjøre det *indlysende*, *hvorledes* netop Solen, som det *store Lys*, maa skuffe det ellers saa *troværdige Øie*, eller dog opmuntre os til, naar vi ikke har Hoved, Lyst og Stunder til at trænge ind i *deres Videnskab*, smukt at *troe vore egne Øine*, uden at lade os forstyrre af deres *Konst-Udtryk*, der kun for dem havde deres rette Betydning og fandt først i dybere Undersøgelser deres tilfredstillende Forklaring.

A:39 See, dette er, som jeg tør mene, ethvert fornuftigt Menneske kan indsee, Sagens virkelige Sammenhæng, uden alt Hensyn paa, om *Skriftens* Sprog-Brug stemmer eller ikke stemmer med den Copernikanske Astronomi, saa, naar Man ikke med Flid, i

det Mindste hos 999 af 1000, vil undergrave *Troen* paa *egne Øine* og dermed al muelig *Vished*, maa Man endelig holde op med at udbrede Sætningen om *Solens Stædighed* som en *Troes-Artikel*, hvorefter baade Store og Smaa, baade Læg og Lærd, baade Christne og Hedninger skal rette Alt hvad de tænke eller sige, høre eller læse; thi har det hidtil ikke baaret *saa sørgelige Frugter*, som det er skikket til, da kom det aabenbar kun af, at de Fleste slet ikke tænkte paa, hvad de selv sagde om saadanne Ting, men *eftersnakkede* kun deres *Skole-Mester*, hvad ei kan vare, og vilde aabenbar ei heller føre til mindste *virkelig Oplysning*.

N. F. S. Grundtvig.